

2579
MINISTERIE VOOR UNIEZAKEN EN OVERZEESE RIJKSDELEN

AFDELING

'S-GRAVENHAGE, 14 Juli

1950.

No.

Aan: E.E. de heer Minister voor
Uniezaken en Overzeese Rijksdelen.

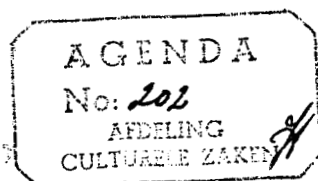
ml. No
4
62

Ik heb de eer Uwer Excellentie hierbij ter kennisneming aan te bieden een doortik van een memorandum betreffende culturele zaken van het Hoge Commissariaat, hetwelk ik heden deed toekomen aan mr. H.J. Reinink, naar aanleiding van een met deze gevoerd onderhoud.

De Plv. Hoge Commissaris in Indonesië,

Gieben

(Mr. A.H.C. Gieben).

I. ALGEMEEN

Verschillende omstandigheden bemoeilijken het in de hoogste mate definitieve voorstellen te doen omtrent goede voorzieningen op cultureel gebied ten bate der Nederlandse gemeenschap in Indonesië. In de eerste plaats zullen in de komende maanden nog zeer vele Nederlanders repatriëren, zodat de omvang van de Nederlandse gemeenschap over een jaar nog nauwelijks te schatten valt. Bovendien valt nog geenszins uit te maken wat haar sociale positie zal zijn: het is mogelijk dat omstreeks die tijd zich een nieuwe positie begint af te tekenen, waarin de Nederlander hier, voor zover in het Indonesische ambtelijke apparaat werkzaam, een financiële positie zal hebben, gebaseerd op de behoeften van de Nederlander hier te lande en rekening houdend met het feit, dat hij na enige jaren weer naar Nederland zal terugkeren (spaargeld enz.). In de wereld van handel, bedrijf en onderneming heeft dit proces zich reeds ingezet, doch het verloopt trager dan men had mogen verwachten.

Het vertrek van zoveel Nederlanders kweekt bij de blijvenden en bij hen, die toch binnen afzienbare tijd zullen vertrekken, een stemming van onrust, die hen allerminst in staat stelt in te gaan tegen het te gronde gaan van allerlei verenigingen. Weliswaar zijn tot dusver in alle grote plaatsen Nederlandse verenigingen opgericht, maar hun activiteit is tot dusver zeer beperkt gebleven, doordat men zich geen heldere voorstelling maakt van wat de vereniging zou kunnen doen, of doordat men al te veel dingen tegelijkertijd wil doen, of door het vertrek van bestuursleden.

Indien in deze situatie toch gepleit wordt voor voorlopige voorzieningen, dan is dat om de volgende redenen: de periode, waarin wij thans verkeren, dient overbrugd te worden en voorkomen dient te worden, dat meer te gronde gaat dan nu eenmaal onvermijdelijk zal zijn. Ofschoon elke vorm van steun gebaseerd zal dienen te zijn op initiatief van de Nederlandse gemeenschap zelf, mag toch niet uit het oog worden verloren dat hier van een zekere wisselwerking sprake is, en materiële steun aan de culturele belangen der Nederlanders in Indonesië verleend zal niet nalaten een gunstige psychische uitwerking te hebben. Hieronder volgt thans een overzicht van enkele gebieden, waarop een dergelijke steunverlening mogelijk is. Dit overzicht is niet uitputtend.

II. DE KUNSTKRINGEN

Wanneer wordt rondgezien naar een organisatie, die voor verlening van steun in aanmerking zou komen, dan valt in de allereerste plaats de aandacht op de plaatselijke "Kunstkringen". Voor de oorlog waren 26 plaatselijke organisaties in de Koninklijke Bond van Kunstkringen verenigd; thans zijn er nog slechts 13 van overgebleven: de Kunstkringen in talrijke "binnenplaatsen" zijn na de oorlog niet weer opgericht, omdat er nagenoeg geen Nederlandse gemeenschap meer was. In Malang en Palembang hebben de Kunstkringen hun werkzaamheden moeten staken resp. door de grote onveiligheid en financiële moeilijkheden. Ook in Semarang staat het bestaan van een plaatselijke vereniging, de Kunstkring, op het spel, doch zelfs wanneer het bestaan van een plaatselijke vereniging niet rechtstreeks bedreigd wordt, wordt haar financiële positie door het vertrek van vele Nederlanders uiterst moeilijk. De Kunstkring in Djakarta bereikte in 1949 een ledental van 1200. Sindsdien heeft een daling van het ledental ingezet en thans bedraagt dit nog slechts 640. Desondanks blijft de Bond van Kunstkringen, waarbij alle plaatselijke organisaties zijn aangesloten, een waardevolle organisatie van Nederlanders over alle grote plaatsen van geheel Indonesië, ja is zij zelfs in dit opzicht enig. Daarom komt zij dan ook in de allereerste plaats voor steun in

aanmerking. De daling van het ledental is niet de enige oorzaak van haar grote financiële moeilijkheden. Een nog ernstiger oorzaak daarvan zijn de monetaire maatregelen, welke in Maart genomen zijn. Blijkens een nauwkeurige berekening van de kosten door het bestuur van de Bond van Kunstkringen bedroegen de kosten van een tournee van een artist gedurende 8 weken door Indonesië vóór de devaluatie f. 13.500.-. Na de devaluatie waren deze kosten gestegen tot f. 33.000.-. Voor het jaar 1950 had de Bond van Kunstkringen plannen gemaakt voor een tournee van de Chileense violist Alfredo Wang, de danseres Cilli Wang, een Nederlandse zangeres en een Amerikaanse cellist. Het gezelschap van Cruys Voorbergh, dat thans een tournee maakt door Indonesië treedt dank zij de welwillendheid van de B.P.M. op voor de Kunstkringen tegen een zeer bescheiden vergoeding (f. 10.000.-; een proportionele bijdrage zou f. 80.000.- hebben bedragen). Bij uitvoering van dit programma voor 1950 komt de Kunstkring te staan voor een tekort van f. 98.000.- Ind.crt.

Voor de oorlog organiseerde de Bond van Kunstkringen 8 tot 10 tournees van buitenlandse (zeer vaak Nederlandse) kunstenaars door Indonesië. Indien de Bond voor het jaar 1951 4 "buitenlandse" tournees organiseerde, zou dat een tekort opleveren van f. 210.000.- Ind.crt. Daarbij is dan een bedrag van f. 10.000.- gereserveerd voor korte tournees van locale krachten naar die plaatsen, welke niet door alle "buitenlandse" artiesten worden aangedaan.

Twee feiten mogen hiermede nog in betrekking worden gebracht. Het eerste is dat de NIWIN haar werkzaamheden heeft gestaakt. Zeer vaak zijn kleine NIWIN-gezelschappjes ook opgetreden voor de Nederlandse burgerij in Indonesië, in het bijzonder voor afdelingen van de Kunstkring. Daaraan is thans dus ook een einde gekomen. De NIWIN strekte haar zorgen uit over de Nederlandse militairen, maar ook over de Nederlandse "pioniers". Daar de positie der Nederlanders in Indonesië in het algemeen thans vergelijkbaar is met die der pioniers, over wie de NIWIN haar zorg uitstrekt, lijkt het billijk dat in andere vorm een deel der werkzaamheden van de NIWIN worden voortgezet.

Voorts verdient het de aandacht dat Nederland grote geldsbedragen beschikbaar heeft gesteld voor de Stichting voor de Culturele Samenwerking. Reeds verscheidene malen zijn West-Indië en de Nederlandse Antillen door deze Stichting bestreken met tournees, enigermate vergelijkbaar met de tournees, welke de Bond van Kunstkringen in Indonesië organiseerde. Dergelijke tournees heeft de Stichting in Indonesië nog niet georganiseerd. De reden hiervoor is dat de geheel andere sociale structuur van Indonesië de werkzaamheden der Stichting een volkomen andere richting geeft. Zij streeft er in de eerste plaats naar culturele samenwerking met Indonesië te bereiken en wil hierbij niet overhaast te werk gaan. Indien de Stichting een tournee organiseerde in nauwe samenwerking met de Kunstkring, zou dat inderdaad de Nederlandse gemeenschap ten goede komen, doch de Stichting zou haar doel - culturele samenwerking - daarmee maar weinig dichter benaderen, doordat de Indonesische intelligentia nimmer in grote getale lid van de Kunstkringen is geweest.

Hoeveel de Kunstkring en de Bond van Kunstkringen ook in de achter ons liggende halve eeuw hebben gedaan, het terrein, waarop zij zich bewogen hebben, is immer vrij beperkt gebleven, zodat zij steeds slechts een betrekkelijk klein gedeelte der Nederlandse samenleving in Indonesië heeft bestreken. Wat zij te bieden hadden lag bijna steeds in het vlak van de "grote kunst" en trok daardoor slechts de belangstelling van wat men de "high brow" pleegt te noemen. De zich wijzigende omstandigheden maken het waarschijnlijk gewenst, dat

de Kunstkringen trachten hun zorgen uit te strekken over een groter deel der Nederlandse gemeenschap - zonder tot het niveau van het louter amusement af te dalen -. Zij is daarvoor juist zo geschikt, omdat - gelijk in het begin werd betoogd - zij de enige Nederlandse organisatie is in Indonesië, welke over alle grote plaatsen haar afdelingen heeft. Indien wordt overgegaan tot het verlenen van steun in enige vorm - en dit wordt hiermede ten krachtigste bepleit - zou daarin tevens een middel kunnen worden gevonden om met enige klem er bij de Kunstkring op aan te dringen, dat zij het terrein harer activiteit uitbreidt.

III FILM

Ofschoon in het voorlopige verslag der Tweede Kamer over de begroting van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen de Angelsaksische activiteit op cultureel gebied sterk overschat wordt, valt toch niet te ontkennen, dat U.S.I.S. British Council en B.I.S. veel doen om aan de Amerikaanse, en Angelsaksische cultuur grotere bekendheid te geven. Zelden klopt men vergeefs aan bij een dezer instellingen, indien men voor een vereniging culturele of documentaire films wil vertonen. Nederlandse documentaires (de Nederlandse speelfilms is niet belangrijk) worden in Indonesië zeer weinig vertoond. Het feit dat de meeste bioscopen zeer nauw verbonden zijn aan de Amerikaanse en Engelse filmimport-firma's heeft bovendien tot gevolg, dat ook gewone Nederlandse journaals slechts zelden in de bioscopen worden vertoond. Wat de gelegenheid tot het vertonen van films in kleinere kring betreft bestaan tussen de meeste grote plaatsen vrij aanzienlijke verschillen. Er is echter geen plaats of het is wel mogelijk een gelegenheid te vinden in kleinere kring Nederlandse films te vertonen. De aanwezigheid van deze films zal trouwens op het zoeken naar een gelegenheid om ze te vertonen een gunstige invloed hebben. Zonder dat het dus mogelijk is wat de film betreft scherp omliggende voorstellen te doen, kan worden gezegd dat het gewenst is alles wat Nederland aan goede documentaires en journaals produceert naar Indonesië te zenden ter vertoning, in de eerste plaats in Nederlandse kring maar verder voor allen, die daarvoor belangstelling hebben.

IV HET NEDERLANDSE BOEK

De monetaire maatregelen hebben de prijs van buitenlandse boeken zo sterk doen stijgen, dat deze thans volstrekt onbetaalbaar zijn geworden. De verkoop in de winkels is dan ook zeer sterk teruggelopen; slechts dringend benodigde studieboeken worden nog verkocht. Het te sluiten of gesloten handelsaccord kan hierin geen oplossing brengen: thans is de prijs der boeken een onoverkomelijke hindernis. De mogelijkheid om via delegaties in Nederland boeken (en tijdschriften) te bestellen is ook verdwenen ("omdat daarvan een ontstellend misbruik werd gemaakt"). De relatieve betekenis der openbare leeszaal is daardoor sterk gestegen. In de grote plaatsen worden de openbare leeszaal door zeer vele Nederlanders bezocht; in de kleine plaatsen zijn nog maar weinig Nederlanders en daar tellen de leeszaal bijna uitsluitend Indonesische bezoekers. In vele plaatsen bestaat de opvatting, dat een goede voorziening met Nederlandse boeken van de openbare leeszaal het behoud van kennis der Nederlandse taal en van culturele banden met Nederland zal bevorderen. Uit het feit dat de Nederlanders in de grote plaatsen in belangrijke mate op de openbare leeszaal voor hun lectuur zijn aangewezen sedert de aanschaffing van eigen boeken nagenoeg onmogelijk geworden is, verleent de openbare leeszaal

len (de afdelingen der Centrale Bibliotheek Indonesië) een bijzonder grote betekenis speciaal voor de Nederlanders, ofschoon de boekenvoorraad dezer bibliotheken in de verste verte niet vergelijkbaar is met die der grote Nederlandse openbare leeszalen, vond men daar toch een redelijke hoeveelheid Nederlandse lectuur: kinderboeken, belletrie, z.g. populair wetenschappelijke lectuur. Reeds enige tijd circuleren thans geruchten dat het in de bedoeling der Jogjase regering ligt alle belletrie en kinderboeken uit de bibliotheken te verwijderen in de naïeve gedachte dat men dan "wetenschappelijke bibliotheken" zou overhouden. Het is niet bekend of hierbij expliciet kinderboeken en belletrie in het Nederlands bedoeld zijn en boeken in vreemde talen zijn uitgezonderd. Maar aangezien de overgrote meerderheid der boeken toch in het Nederlands geschreven is of in het Nederlands vertaald en maar weinig Indonesiërs in staat zijn boeken in vreemde talen te lezen, maakt dit in de praktijk niet veel verschil. In deze situatie is het al weer niet mogelijk duidelijk aan te geven, welke wijze van steun door Nederland het beste zal kunnen worden toegepast, behalve dan dat het vaststaat, dat het op ruime schaal zenden van boeken op zijn zachtst gezegd zeer gewenst is. Nader zal dienen te worden overwogen of het gewenst is deze boeken ter beschikking te stellen van de Centrale Bibliotheek Indonesië of dat zij zullen moeten dienen om een nog op te richten Nederlandse bibliotheken van materiaal te voorzien.

V STEUN AAN TIJDSCHRIFTEN

Toen de Weekeditie der N.R.C. door het stopzetten der afname door het leger dreigde te zullen verdwijnen, is besproken op welke wijze deze Weekeditie in stand kan worden gehouden. Een voorstel van de NRC-directie tot afname van 4000 exemplaren is als te kostbaar niet aanvaard (met dit voorstel zou per jaar een bedrag van f. 200.000 Ind.crt gemoeid zijn). Thans is een nieuw voorstel aan Minister van Maarseveen voorgelegd, waarbij de Weekeditie in Rotterdam zou worden gedrukt en het Hoge Commissariaat 1000 exemplaren zou afnemen. Deze zouden per vliegtuig naar Indonesië worden gezonden. De kosten zouden in Ned.crt f. 60.000 per jaar bedragen. In het voorstel aan Minister van Maarseveen wordt aanleiding gevonden het probleem van het instandhouden van Nederlandse tijdschriften in Indonesië ruimer te stellen. Hieronder volgt tot de probleemstelling een bijdrage.

Er bestaan in Indonesië op dit ogenblik nog een 12-tal Nederlandse publicaties (week-, maand- of tweemaandelijks bladen van niet zuiver commercieel karakter), waarvan het instandhouden als een Nederlands cultureel belang dient te worden gezien. Het grootste gedeelte van deze publicaties ligt op wetenschappelijk terrein. Bij het H.C. zijn voor enkele dier publicaties reeds verzoeken om steun binnengekomen. Deze zijn afgewezen op grond van de volgende overwegingen. Indien de toestanden in Indonesië zich gunstig ontwikkelen, valt te verwachten dat binnen afzienbare tijd op allerlei wetenschappelijk gebied publicaties in het Indonesisch zullen verschijnen, het terrein bestrijkende, waarop op het ogenblik nog de Nederlandse publicaties zich bewegen. Bovendien valt aan te nemen dat het aantal Nederlanders in staat en het aantal Indonesiërs bereid tot het leveren van bijdragen in het Nederlands aan de bedoelde nog bestaande tijdschriften steeds zal afnemen. Het zou echter zeer te betreuren zijn, indien de publicatie-mogelijkheden voor artikelen van wetenschappelijke aard, Indonesië betreffende, al te zeer zouden verminderen. Daarom is van de Stichting voor de Culturele Samenwerking een voorstel naar Nederland uitgegaan om het tweemaandelijks tijdschrift "Indonesië" financieel te steunen en het gemakkelijker te maken zich tegen betaalbare prijs in Nederland op het tijdschrift te abonneren. De aandacht viel juist op het tijdschrift

"Indonesië", omdat ~~daar~~ wetenschappelijkheid paart aan een ^{uit} spreiding onder ^{het} algemeen beschaafde publiek.

Het tijdschrift "Oriëntatie" ontvangt reeds steun van de Stichting, de digest "Tijdsein" van het H.C. in de vorm van het beschikbaar stellen van materiaal en afname van een aantal exemplaren.

Gezien het feit dat de kosten van een abonnement op een Nederlands dagblad of een Nederlands tijdschrift door de deviezenmaatregelen zo hoog geworden zijn, dat zij niet meer te betalen zijn - gesteld al dat er deviezen voor beschikbaar worden gesteld - , zal dienen te worden overwogen, of het niet de taak van Nederland is een aantal tijdschriften ter beschikking van de Nederlandse gemeenschap te stellen (bijv. ter opname in leesportefeuilles of om op leestafels te leggen).

Vóór de devaluatie vormden de hoge luchtrectkosten voor velen een belemmering om zich op een Nederlands dagblad te abonneren (een dagblad verzonden per zeepost boet sterk aan belangwekkendheid in). De vraag of Nederland geen maatregelen zou kunnen treffen om bepaalde faciliteiten te scheppen voor hen, die zich op een Nederlands dagblad (tijdschrift), te verzenden per luchtpost, willen abonneren, zodat het luchtrect slechts iets boven het zeeposttarief komt te liggen, heeft door de recente monetaire maatregelen nog slechts academische betekenis. Niettemin moge de aandacht hierop worden gevestigd.